Metodická příručka k projektu *Můžeme hrát spolu!*

Využití sociálně-homogenizačního potenciálu kolektivních hudebních performancí

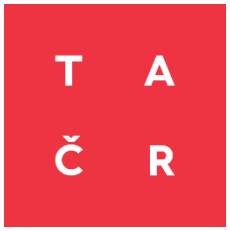
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

T A
Č R

PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Metodickou příručku vytvořil autorský tým pedagogických a vědeckých pracovnic Univerzity Karlovy:
doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D., FHS UK
Mgr. Alena Libánská, Ph.D., FHS UK
PhDr. Magdalena Saláková, Ph.D., PedF UK

2021

Tato metodika projektu *Můžeme hrát spolu! Využití sociálně homogenizačního potenciálu kolektivních hudebních performancí* (TL01000329) byla vytvořena se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu na podporu aplikovaného společenskovědního a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ÉTA.

Obsah

1. Úvod 1
2. Historie 2
2.1 Collegium Ethnomusicum 2
2.2 Vlastní průběh projektu 3
3. Metodika výuky 7
3.1 Výběr lektora 7
3.2 Příprava dílny 8
3.3 Kapacita a délka dílny 9
3.4 Vzorová dílna Můžeme hrát spolu! 10
4. Závěr 12
Reference 13
Přílohy i4

1. Úvod

Tento text je jedním z výstupů projektu Technologické agentury ČR (TAČR) *Můžeme hrát spolu! Využití sociálně-homogenizačního potenciálu kolektivních hudebních performancí*[1] – projektu hudebních dílen, v nichž se setkávali „jinokulturní" hudebníci se studenty vysokých a středních, případně i druhého stupně základních škol.

Hudební dílny byly v projektu chápány jako nástroj prevence xenofobních tendencí, pozorovatelných v české společnosti výrazněji v druhé dekádě nového milénia. Při jejich koncipování jsme vycházeli poznatků několika disciplín: z antropologických závěrů Frederika Barthe (1998), podle nějž jsou hranice mezi etnickými skupinami teprve utvářeny v procesu jejich setkávání – a je tedy možné je ovlivňovat; z psychologických závěrů Gregoryho Batesona (1972) a etnomuzikologa Thomase Turina (2008), kteří považují hudbu a umění za ideální prostředek skupinové integrace, a závěrů psycholožek dospívání Luelly Cole a Irmy Hall (1970), které došly k tomu, že předsudky mají spíš emocionální, než intelektuální základy. Bylo tedy snadno představitelné, že právě hudba – v našem kulturním kontextu primárně spojovaná s emocemi – může být vhodným nástrojem k rozrušování předsudků u mladých lidí, přinejmenším v oblasti postojů k (zatím víceméně neznámým) lidem z odlišných kultur.[2] Naším záměrem bylo pořádání hudebních dílen, jejichž lektory budou muzikanti, původně z odlišných kultur (míra odlišnosti byla pro nás jedním z kritérií – viz níže), kteří ovšem dlouhodobě žijí v ČR. Ti měli sdílet svůj příběh o tom, jak se sem dostali, a učit frekventanty hudbu (převážně písně) s tímto příběhem spojené. Emocionální zážitek společného provozování hudby měl ve studentech podnítit – i když třeba jen krátce – vnímání skupinové jednoty s hudebníkem, tedy pocit „To jsme my." Že účastníci kurzů získají informace z „rodné" kultury hudebníků, jsme považovali za bonus.

O dílnách jsme měli jako žadatelé určité představy, získané na základě zkušeností z podobně zaměřených seminářů, organizovaných dříve na FHS UK. Bylo nám ovšem jasné, že variabilita školního prostředí přinese různé perspektivy, a tudíž bude vyžadovat i zásah do designu akcí. Proto jsme celý projekt pojímali kromě jiného i jako zpřesňování tohoto designu – a jako jednu z forem výstupu slíbili metodiku těchto dílen. Ta tvoří třetí část tohoto textu. Zároveň jsme ale považovali za užitečné v diachronní perspektivě představit, jak jsme k formulacím/závěrům v ní obsažených došli; proto metodice předchází kontextualizující zpráva o průběhu.

[1] Projekt TAČR v programu Eta, PID TL 01000329.
[2] K teoretickým východiskům podrobněji viz Jurková 2021.

2. Historie

2.1 Collegium Ethnomusicum

V letním semestru 2017 jsme na FHS UK otevřeli pilotní kurz, nazvaný Collegium Ethnomusicum. Kurzy se stejným názvem existovaly už dřív, ovšem jejich záměr byl jiný: v souladu se záměrem Mantle Hooda a jeho konceptu bi-muzikality (Hood 1960) si měli studenti za pomoci specializovaných lektorů osvojit některý v přednáškách probíraný hudební žánr: středojavánský gamelanový karawitan, andaluské flamenco apod.[3] Tentokrát jsme už v anotaci ohlásili „setkání s romskými muzikanty prostřednictvím společného muzicírování“[4] a zdůraznili, že etnomuzikologické znalosti ani hudební kompetence nejsou podstatné. Aby bylo umožněno face-to-face charakter setkání, byl počet míst v kurzu omezen na 15.

Jako lektory jsme pozvali členy (romské) rodiny Fečových. Tatínek a dědeček Jožka Fečo (1940–2013) byl znamenitý všestranný muzikant, zejména primáš, a také skladatel, jeden z těch, kteří přišli do Čech po 2. světové válce ze Slovenska, a sebou si přinesl tradici profesionálního muzikantství. S jeho ženou Olgou se léta přátelím, bratr, dcery a vnoučata jsou uznávaní hudebníci.[5] Protože jsme ale nechtěli vystavovat studenty profesionálním nárokům, pozvali jsem Jožkovu a Olžinu dceru Ludmilu s jejími dvěma teen-agerovskými dětmi, Lidunkou a Jozífkem. Nečekaně přišla i Ludmilina sestra Erika, znamenitá zpěvačka.

Stručně řečeno, kurz se povedl. Studentům se provozování muziky s Fečovými líbilo. Líbily se jim písničky dědečka Feča, které se učili, a oceňovali jejich hudebnické dovednosti. Velice hodnotili způsob, jakým je učili: vlídnost, a zároveň důslednost. To si uvědomovali zvlášť naši kytaristé, které učil doprovodný part Ludmilin syn Jozífek. Ani v nejmenším nedával najevo netrpělivost nebo pohrdání, když se našim studentům nedařilo naplňovat běžnou romskou představu o (vysoké) hustotě akordů. A všichni si opakovaně všímali, že měli o romském muzicírování falešné představy (kupříkladu o emocemi řízené spontánní improvizaci, v níž nemá disciplína žádné místo…), které Collegium výrazně změnilo.

Poté, co se formát Collegia osvědčil jako úspěšný, jsme s etnomuzikologicky orientovanou kolegyní PhDr. Magdalenou Salákovou, Ph.D., z Katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty (PedF) UK požádaly o – a posléze získaly – výše uvedený grant TAČR. Jeho výsledky měly být:

1) dílny pro studenty FHS a PedF UK (celkem 9 dílen během tří semestrů mezi únorem 2018 a červnem 2019, v projektové žádosti označovaně jako W1) a z nich vzniklý „video-katalog“, který měl zásadně napomáhat v bodě 2.

[3] Podrobněji se tímto konceptem a s ním spojenými otázkami zabývá Ted Solís v knize Performing Ethnomusicology (2004).
[4] Citace ze sylabu.
[5] Viz též Jurková 2018.

2) 10–15 dílen pro studenty (základních a) středních škol (v žádosti označované W2, plánované na září 2018 – červen 2020), jichž se měli jako asistenti účastnit i VŠ studenti, kteří prošli W1. Školy si lektory vybíraly z video-katalogu.
3) verbálně formulovaná metodika podobných dílen (viz níže).

2.2 Vlastní průběh projektu[6,7]

Realizace W1 probíhala víceméně překvapivě hladce: výběr lektorů jsme nejprve diskutovaly v nejužším týmu (Jurková, Saláková, Libánská), a to podle tří kritérií: vzájemné odlišnosti, určité hudební atraktivity a (odhadované) schopnosti komunikovat s publikem. Poté jsme hudebníky oslovili a vysvětlili koncept dílny, tedy sdílení osobního příběhu a učení několika písním, které s příběhem korespondují. Z užšího výběru jsme posléze museli změnit program jen jednou, a to když předem domluvená mongolská zpěvačka musela narychlo odjet z ČR. Díky kontaktům aplikačního garanta, Slova 21, jsme na daný termín (prosinec 2018) získali jiného mongolského hudebníka. Jeho nevýhodou ovšem bylo, že na rozdíl od dříve sjednané hudebnice neuměl česky ani anglicky. Dílna se uskutečnila díky ochotě paní Bulgan Rico ze *Slova 21* překládat z mongolštiny. Zároveň jsme si ale uvědomili, že zdlouhavý formát dílny s překladem není vhodný, a že tedy dílny musí probíhat v jazyce, společném lektorovi i studentům. To byla na UK jak čeština, tak angličtina, zatímco na nižších stupních nebyla angličtina přijímána zdaleka tak samozřejmě, jak jsme čekali.

Všichni studenti podávali po každé dílně své feed-backy, jimiž byla podmíněna atestace. Ty byly tak (překvapivě) pozitivní, že nestimulovaly žádné změny v designu dílen. Studenti oceňovali jak možnost seznámit se s „autentickými“ lidmi, tak i intelektuální přínos, a také zážitek ze společného provozování hudby. Jen někteří posluchači PedF navrhovali mít předem k dispozici texty nebo noty. Spokojili se ale s vysvětlením, že tuto možnost lektorům vždy nabízíme, ale je na nich, jak svoji dílnu pojmou – včetně zamýšlené (ne)připravenosti účastníků.

K naplánovaným „regulérním“ dílnám (tedy v rámci vypsaného univerzitního kurzu) jsme přidali ještě čtyři akce, které – jak jsme doufali – potvrdí, nebo naopak vyvrátí základní „komunikační“ koncept dílen. Rodinu Ludmily Fečové, osvědčenou z pilotního Collegia, jsme dvakrát pozvali na dílnu v rámci Mezinárodní letní školy o romské hudbě (26. 5. 2018 a 2. 6. 2021). I mezi velmi mezinárodními účastníky (z 8 zemí od USA po Čínu) bez znalosti kulturního kontextu měl velký úspěch zpěv písní Lídina tatínka Jožky Feča, a to i ve druhém případě, kdy se polovina zahraničních účastníků připojila on-line. Bylo zcela zřejmé, že komunikaci prostřednictvím sdílení osobního příběhu ve spojení se společným provozování „osobní“ hudby neznemožní ani sklo monitoru.

[6] Viz příloha Kalendář akcí *Můžeme hrát spolu!*
[7] Během řízení projektu se pravidelně sházel realizační tým, včetně zástupce aplikačního garanta (Slovo 21), aby diskutoval poznatky z proběhlých akcí a formuloval doporučení pro další průběh.

V září 2019 jsme zprostředkovali účast čtyř lektorů (Jan Dužda, Boro Prelić, Ioannis Kapnistis, Aida Mujačić) na akci *Zažít město jinak*. Tuto možnost jsme chápali jako další rozšíření celého konceptu nenásilného vystavení veřejnosti „domácí jinakosti", a to ve veřejném prostoru, tedy v širším prostředí, než pro jaké byl projekt designován. Obzvlášť pozoruhodný byl moment, kdy se k Borovi a Ioannisovi přidala zpěvem mladá žena z Makedonie, která šla náhodou kolem.

V listopadu 2019 se pak ještě Aida Mujačić a hudebníci z rodiny Fečových účastnili blokového kurzu pro víc než stovku nově zapsaných studentů FHS „Antropologie všemi smysly". I v tomto prostředí byl ohlas velmi pozitivní.

Kvůli tvorbě videí pro plánovaný katalog jsme oslovili dva dokumentaristy z našich známých. Jeden byl absolvent FAMU, druhý – v té době ještě méně zkušený – dokumentarista Knihovny Václava Havla. Ti se během prvních dvou semestrů střídali, ve třetím semestru pak – především kvůli časové zaneprázdněnosti prvního – vytvořil všechna videa v té době již poměrně zkušený druhý oslovený. Každé video jsme diskutovali ještě v syrovém stavu, takže finální verze na webu je výsledkem spolupráce celého týmu.

Ve druhé fázi se měly realizovat W2 během dvou školních roků 2018/19 a 2019/20, tedy mezi zářím 2018 a červnem 2020. Na základě seznamu partnerských škol PedF a škol, spolupracujících s naším aplikačním garantem, Slovem 21, jsme oslovili[8] přes 100 škol.[9] Asi třetina projevila zájem o tematiku, část vytrvala až do úspěšného sjednání akce. Ještě před koncem roku 2018 se podařilo provést čtyři dílny ve středních školách, které se ukázaly jako neúnavní zájemci o další a další lektory (Gymnázia J. Keplera, Na Vítězné pláni a Na Zatlance, a SOPŠ Evropská). Jejich zájem jsme ovšem nemohli plně saturovat, protože by vyčerpali kapacitu, kterou jsme v zájmu šíření konceptu projektu chtěli sdílet i s dalšími. Už v prvních

[8] Viz příloha Představení projektu.

[9] Oslovování škol probíhalo v několika vlnách. Prvotně byly pozvánkou k účasti a e-mailovou nabídkou obeslány fakultní školy Pedagogické fakulty UK, na nichž opakovaně a každoročně probíhají studentské praxe. V těchto školách jsou studenti i učitelé zvyklí přijímat externí vyučující – „hosty", a tomu odpovídá i otevřená atmosféra tříd. Odezva oslovených pedagogů HV a jejich zájem o workshop dosvědčil, že po takovéto aktivitě je v českém školství skutečně poptávka. Další pozvánky byly odeslány školám ze seznamu aplikačního garanta projektu – organizace Slovo 21. Vedle seznamu těchto škol jsme využili i vlastních kontaktů mezi pedagogy, ať šlo o školy, které někteří z nás v minulosti navštěvovali, nebo o školy, kde vyučují naši přátelé či bývalí studenti PedF a účastníci některého z běhu vysokoškolských workshopů Collegia.

Pravidelnost návštěv škol však byla přerušena koronavirovou pandemií a s ní souvisejícím uzavřením škol. Pro on-line workshopy ve třídách jsme se v této fázi nerozhodli – hlavním přínosem projektu je totiž právě osobní setkání lektora a třídy. Po znovuotevření škol došlo k další vlně oslovování. Vedle opětovné nabídky partnerským školám Katedry hudební výchovy byly osloveny i další školy, v nichž již v minulosti pedagogové projevili zájem o workshopy s multikulturní tematikou. (Tyto kontakty byly získány během předchozí osobní zkušenosti v rámci spolupráce se školami v oblasti edukace o rozvojové spolupráci v zemích tzv. „třetího světa".) Bohužel i další rok byl však stižen další vlnou epidemie, a tak častější odpovědí bylo sice časté projevení zájmu, ale 1) obava z opětovného zavření škol, 2) nemožnost přivítat ve škole externisty z důvodu přísných opatření 3) nutnost sledovat vlastní programové body výuky, jejichž plnění bylo zrušením předmětu v předchozích měsících značně zkomplikováno.

měsících se tedy projevil jeden z charakteristických rysů: značná nevyrovnanost v zájmu různých SŠ.

Druhým nečekaným rysem byla výrazná disproporce v zájmu o lektory, mezi nimiž byla naprostou favoritkou bosenská zpěvačka a klavíristka Aida Mujačić. Tato disproporce byla dána několika faktory: na jedné straně lektorovou osobností (zřetelnou i z krátkého videa), na druhé straně vnějšími důvody, zejména časovou dostupností lektorů,[10] a také chronologií, v níž byli zařazováni do video katalogu: pro ty z jeho konce (zejm. Husam Abed a Boro Prelić) už nebylo dost času, aby si je školy samy vyhlédly a abychom realizovali uspořádání dílny – zejména kvůli nenadálému úderu pandemie. Ta ostatně zabránila i několika již nasmlouvaným dílnám v březnu – červnu 2020.

V každém případě došla na středních (a několik základních) školách podoba dílen oproti těm univerzitním různých změn: Zkrátila se jejich délka – ze tří hodin na nejčastěji 80 minut, většinou bez přestávky.[11] Hned zpočátku bylo také zřejmé, že je nutné počítat s nižším hudebními kompetencemi studentů, a že je tedy nutno zařazovat lehčí kousky, nebo počítat s delší dobou na jejich nácvik.[12] A protože byli studenti evidentně méně obeznámeni s reáliemi zemí, odkud lektoři původně pocházeli, ukázalo se jako velmi užitečné zařadit do úvodního vyprávění vizuální doprovod, např. projekci fotografií.[13] V některých případech školy[14] zasadily předem domluvenou dílnu do „projektového dne“, což studenty vybavilo dalšími znalostmi, a tak dobře stimulovalo diskuzi v závěru.

V souladu s projektovou žádostí se W2 účastnili kromě lektora i jeden ze členů týmu a dva studentští asistenti (po jednom z každé fakulty). Jejich úkolem bylo jednak pomáhat v praktických věcech (rozdávání materiálů a dotazníků a jejich vybírání), dále psaní reflexí,[15] a také získávání zkušeností. To se posléze ukázalo jako velmi užitečné při žádosti o navazující projekt ESS (viz níže).

Na některých školách (Gymnázium J. Keplera, SOPŠ Evropská) znali hlavní řešitelku doc. Jurkovou, buď prostřednictvím učitelů, nebo jako autorku *Etnické hudby ve škole* (2001), příp. *Pražských hudebních světů* (2013), a pak její přítomnost evidentně působila jako pečeť autority.

Když v březnu 2020 pandemie zastavila pořádání dílen – v té době jsme se domnívali, že je to jen krátkodobé přerušení, a proto jsme také požádali o prodloužení projektu s nadějí, že ještě několik dílen zrealizujeme – uchýlili jsme se k novému formátu: on-line koncertu na YouTube. Ty jsme zrealizovali dva: jeden s Aidou Mujačić, druhý s Boro Prelićem a Ioannisem

[10] Jedním z faktorů bylo také to, že gambijský hudebník Papis Nyass postupně zvyšoval své honorářové požadavky, které jsme nebyli schopni naplnit. Proto – ačkoli byl o něj zájem – jsme jej pro pozdější dílny neangažovali.
[11] Při zařazení přestávky bylo zjevné, jak se studenti ve druhé části těžko znovu soustředí.
[12] Nápadné to bylo kupř. u písní Aidy M., z nichž některé mají aksakový (asymetrický) rytmus: i pro velmi zaujaté studenty bylo na hranicích možností jej udržet, spolu se zpěvem v neznámém jazyce.
[13] To jsme nedělali v případě romských lektorů.
[14] Stalo se to kupř. v lednu 2020 v Gymnáziu Na Zatlance při dílně Fečových.
[15] Dvě z reflexí jsou jako on-line doplněk tohoto textu vyvěšeny na webu projektu https://etnomuzikologie.eu/vyzkum/hrajeme-spolu/.

Kapnistisem.[16] A protože podstatou celého projektu byl zážitek solidarity, spojili jsme se s platformou Donio, na kterou mohli studenti „svému“ lektorovi přispět.[17,18]

Školy zůstaly pandemií uzavřeny až do května 2021, a po jejich otevření měli učitelé, které jsme kontaktovali, pocit takového skluzu ve výuce, že už se nám nepodařilo zrealizovat další W2. Využili jsme tedy možnosti pozvat Ludmilu Fečovou jako lektorku workshopu Mezinárodní letní školy (viz výše).

Od začátku druhé fáze jsme žili s vědomím potřeby zajistit projektu udržitelnost. Tu jsme primárně viděli v podnícení zájmu škol, které se s lektory seznámí a posléze si je budou objednávat samy. To se stalo v několika případech (například ZŠ v Mostě, Rokycanech a Kadani, které si samostatně objednaly workshop Aidy Mujačić). Zároveň se ale objevila možnost požádat o roční grant v rámci projektu Evropského sboru solidarity. Žádost byla úspěšná,[19] a tak je další rok dílen v rukou dřívějších studentských asistentů. Rozjezd opět zbrzdila pandemie, nicméně po schválení odkladu začátku začnou opět dílny, jak věříme, od září 2021.

Kromě zmíněného vstupu do veřejného prostoru na platformě *Zažít město jinak* jsme se o totéž pokusili také v tisku.[20] V mezinárodním akademickém prostředí prezentovala Z. Jurková referát na konferenci studijní skupiny Music and Minorities světové organizace ICTM ve Vídni 2018[21]; o projektu také mluví v rozhovoru na webu Society for Ethnomusicology.[22]

[16] https://www.donio.cz/AidaMujacic, https://www.donio.cz/PrelicaKapnistis.
[17] Odkazy jsme spolu s komentářem posílali zejména tam, kde už lektoři byli.
[18] Zejména v případě oblíbené Aidy M. byl i výtěžek relativně vysoký – kolem 6.000 Kč.
[19] Projekt ESS „Hrajeme spolu“, dohoda č. 2020-2-CZ01-ESC31-078688.
[20] Časopisu *Respekt* byl nabídnut článek Aleny Libánské do rubriky „Jeden den v životě“. *Respekt* ovšem text dosud neotiskl (článek je dostupný na https://www.etnomuzikologie.eu/vyzkum/muzeme-hrat-spolu). Zuzana Jurková mluvila o projektu v rozhovoru pro časopis Harmonie (6/21, s. 47–51)
[21] Text, který je přijat k publikaci.
[22] Rozhovor k poslechu na https://www.youtube.com/watch?v=UWzfIsFtakY.

3. Metodika výuky

Při vedení dílen *Můžeme hrát spolu!* považujeme za vhodné dodržet následující metodické postupy, jež jsou výsledkem pilotního projektu TAČR včetně analýz studentských a učitelských evaluací. Popsaná doporučení by měla vést k průběhu dílny tak, aby splnila záměr, popsaný v úvodu.

3.1 Výběr lektora[23]

Osobnost lektora je jistě klíčová pro úspěch dílen. Na první pohled se zdá, že musí být dostatečně extrovertní, aby „utáhl" kolektiv neznámých dětí/mládeže, a zároveň dostatečně empatický, aby vycítil potřebu adaptace připraveného modelu v konkrétním prostředí. Současně je ale nutné uznat, že i introvertní Tibeťan Sonam Tsering, který navíc učil hudebně relativně málo atraktivní repertoár (zpívané modlitby), získal beze zbytku pozornost univerzitních i středoškolských studentů.

Pro budoucí zájemce o dílny:

Lektora si školy mohou vybrat v on-line katalogu, který je přístupný na webové stránce: https://etnomuzikologie.eu/vyzkum/hrajeme-spolu/. V katalogu je možné zhlédnout krátké dokumentární video z fakultní dílny. U každého z lektorů je uvedena krátká anotace a e-mailový či telefonický kontakt (viz obrázek níže). Lektora oslovuje a dílnu domlouvá sama škola.

[23] V našem případě jsme většinu z angažovaných lektorů znali předem – s výjimkou Mongolce Bolora Nandima, který na poslední chvíli zaskočil za jinou mongolskou hudebnici, a Husama Abeda z Jordánska, kterého zprostředkovala jedna z našich prvních lektorek, Aida.

Husam Abed – Collegium Ethnomusicum, 30. března 2019

Husam Abed je loutkář a hudebník, který žije mezi Ammánem a Prahou. Vystudoval pražskou DAMU. Je zakladatelem Loutkového divadla Dafa (Jordánsko a ČR), spoluzakladatelem festivalu Flying Freedom (ČR) a společnosti Hazaart, spojující divadlo a komunitní práci (ČR).
Husama je možno kontaktovat prostřednictvím e-mailu: **dafapuppettheatre@gmail.com**

Obr. 1: Prezentace lektorů na webu www.etnomuzikologie.eu

3.2 Příprava dílny

Na všechny dílny doprovázel lektora někdo ze členů řešitelského týmu projektu a dva naši studenti (jejichž role by asistentská, tj. připravovali prostor – židle do kruhu, rozdávali vytištěné texty atd., zejména však poskytovali cennou zpětnou vazbu v podobě reflexí dílen). V této metodice se studentskými asistenty nepočítáme.[24] Lektoři mají sice s průběhem i rozsahem dílny zkušenost, nicméně učitel je ten, kdo třídě nejpozději na začátku dílny představí základní smysl i strukturu dílny. Každý učitel si jistě připraví úvodní slova kontextualizovaná do situace školy i výuky; jádro sdělení by nicméně mělo být přibližně toto:

> *Cílem dílny Můžeme hrát spolu! je společné setkání „jinokulturních" hudebníků, kteří žijí v České republice, se studenty českých škol, a to prostřednictvím společného muzicírování. Hudba je zde přitom chápána jako prostředek, jak se seznámit – tedy jako*

[24] V případě dílny, organizované ve spolupráci se zmíněným projektem ESS, se ovšem studentští asistenti účastní.

takový „most“ mezi kulturami. Společné muzicírování, zarámované příběhem hudebníků, usnadňuje vzájemné seznámení, a tedy také zboření možných stereotypů...

Poté je užitečné krátce představit kulturu, ze které lektor pochází. V on-line katalogu je u každého z lektorů uveden krátký text, shrnující, odkud lektor pochází. Na učiteli pak je, zda kontext prostředí rozšíří (například u Aidy Mujačić, která pochází z bosenské Tuzly, je vhodné dětem/studentům přiblížit kontext jugoslávských válek atp.). Tento kontext je snadno dohledatelný v internetových zdrojích, není proto součástí příručky. V některých případech je vhodné i doplnění obrazovou částí, například promítnutí fotografií či mapy. Někteří lektoři tak při úvodním představení činí (např. výše zmíněná Aida).

Příprava prostoru zahrnuje rozmístění židlí do kruhu tak, aby lektor seděl s dětmi „na stejné úrovni”. Smyslem dílny je vzájemné seznámení se a respekt, který by vyčleněním lektora za katedru či na pódium atmosféru narušil. Dále škola zajistí tisk textů písní, které před konáním dílny lektor zašle.

Doporučujeme, aby učitelé děti motivovali k hudební produkci – pokud škola disponuje drobnými hudebními nástroji (dřívka, tamburíny atp.), případně si děti mohou přinést nástroje vlastní. Všechny dílny jsou založené na zpěvu písní, což nemusí být pro všechny děti komfortní.

Zde však role učitele končí, po úvodním představení si již celou organizaci přebírá lektor. Učitel jej může případně upozorňovat na čas, nicméně silně doporučujeme, aby se do průběhu nevměšoval a nesnažil se jej ovlivňovat. Zkušenost z pilotních dílen ukázala, že děti jsou při nevměšování učitele otevřenější a uvolněnější. Nemají strach se hudebně projevit, klást otázky atd. Učitele bychom rádi uklidnili, že lektoři mají s prací s dětským/studentským kolektivem zkušenost a i rozjívenější třídy (alespoň ti ráznější) zvládají zaujmout.

3.3 Kapacita a délka dílny

Maximální kapacita dílny představuje jednu třídu (tedy 25, maximálně 30 dětí). Ideální počet dětí je 15–20, což odpovídá podstatě dílen – vzájemné komunikaci a sdílení s lektorem. Ve velkých kolektivech je komplikované udržet pozornost všech dětí, v malých se naopak děti stydí. Základo- a středoškolské dílny trvají 80 minut, tedy dvě vyučovací hodiny, a doporučujeme je vést bez přestávky. Orientační časový rámec dílny je uveden ve vzorové dílně. Protože však preferujeme přirozenost před „jízdním řádem”, může se stát, že některé třídy raději povídají, než zpívají, jiné naopak. Proto doporučujeme řídit se rámcem skutečně orientačně.

3.4 Vzorová dílna Můžeme hrát spolu!

V následujícím úseku je přehledně popsán průběh typické dílny *Můžeme hrát spolu!* tak, jak probíhaly v rámci pilotního projektu TAČR. Dobře naplánovaná dílna nepotřebuje příliš zásahů. Čím je komunikace mezi studenty a lektorem přímější, tím lépe.

Potřebné informace

- trvání dílny: 80 minut (2 vyučovací hodiny)
- prostor: běžná učebna (v některých případech s klavírem – dle dohody s lektorem)
- kapacita: 25 dětí/studentů
- orientační časový rámec dílny:
    - úvod:10 min
    - vyprávění lektora:15 min
    - nácvik první písně: 15 min
    - vyprávění lektora: 5 min
    - nácvik druhé písně: 15 min
    - otázky, diskuze, vyprávění: 15 min
    - závěrečné společné muzicírování: 10 min
    - zhodnocení: 5 min

Příprava aktivity: Jak je uvedeno výše, před samotnou dílnou je nutno oslovit lektora a domluvit termín dílny, finanční podmínky a další potřebné detaily. Od lektora škola také obdrží texty písní k vytištění. Dále je vhodné děti/studenty předem seznámit s kontextem kultury, ze které lektor přichází.

Na začátku samotné aktivity děti připraví místnost a pedagog uvede lektora a kulturu, ze které pochází. Dále již nechá realizaci dílny na lektorovi.

Průběh dílny: Po představení pedagogem lektor začíná zpívat či hrát jednu až dvě úvodní písně. Děti poslouchají. Když lektor dohraje, naváže vyprávěním o svém životě a cestě do Čech. Lektor s dětmi navazuje kontakt a navozuje přátelskou atmosféru (například pokládá dětem otázky nebo promítá na projektoru fotografie).

Po úvodním slovu přichází na řadu první píseň. Děti dostanou do ruky text, který s nimi lektor po částech projde. Protože se jedná o jazyky, které děti neovládají (romština, bosenština, řečtina…), tato část chvíli trvá. Děti se učí výslovnost a frázování. Lektor jim také vysvětluje, o čem text je, případně dává píseň do kontextu své kultury, ze které pochází, nebo přímo svého života.

Následuje nácvik melodie. V téměř všech případech se děti melodii učí poslechem, nikoliv z not. Není nutná žádná předešlá hudební průprava. Opět po krátkých částech procházejí společně s lektorem celou písničku. Ve chvíli, kdy ji po částech zvládnou, lektor

zapojuje nástroj (klavír, kytara…) a píseň s dětmi zkouší zazpívat celou. Pokud se ukáže, že je třída hudebně zdatná, nejsou výjimkou i další hlasy či nástroje, na které hrají děti.
Lektor děti postaví, a pokud má takovou aktivitu připravenou, společně se zpěvem tančí, jak ukazuje obrázek níže.

Obr. 2: Dílna s Husamem Abedem

Typicky následuje klidnější fáze, kdy se děti opět posadí na židle a lektor pokračuje ve svém vyprávění. Tuto fázi střídá nácvik další písně podle stejného scénáře, jako v předchozím případě. Je možné, že lektor naváže další písní neprodleně po té první. Také je možné, že se vyprávěcí část rozroste o otázky studentů, a na další píseň již nebude prostor. Průběh dílny je organický a je třeba k němu s tímto ohledem přistupovat.

Po nácviku druhé písně přichází na řadu diskuse. Děti se ptají, lektor odpovídá. Učitel může otázkami pomoci, nicméně měl by vyčkat dostatečně dlouho, dokud se o slovo nepřihlásí děti.

V závěru dílny je vhodné písně zopakovat, zvláště pokud měly úspěch. Děti pak budou z dílny odcházet s pozitivním zážitkem.

Evaluace: V rámci projektu TAČR probíhala závěrečná evaluace formou předpřipraveného dotazníku.[25] Je na škole a kontextu, ve kterém dílna bude probíhat, zda bude evaluaci po dětech

[25] Viz příloha Dotazník.

požadovat. Pokud však ano, doporučujeme tak provést co nejdříve po uplynutí dílny, dokud je zážitek ze společného muzicírování v dětech stále „živý“.

4. Závěr

Předkládaná metodická příručka má být didaktickým nástrojem pro vedení popsaných hudebních dílen. V průběhu celého projektu jsme se opakovaně přesvědčovali, že jde o poměrně robustní formát, který „funguje“ zamýšleným způsobem i tehdy, když se některý prvek nevyvíjí přesně podle plánovaného záměru,[26] nebo když je potřeba jej adaptovat podle měnících se okolností. Jako by formát dílny korespondoval s přátelstvím: v něm se také občas něco „nevyvede“ přesně podle plánu, a přece to nepokazí jeho podstatu. A je dobře mít na paměti, že hlavním cílem dílen nejsou osvojené informace o cizích kulturách, dokonce ani naučené písničky, ale právě svého druhu přátelství s těmi, které jsme dosud neznali.

[26] Jako „nejnebezpečnější“ se nám dá přílišná délka programu a přílišná náročnost; v obou případech by nepříjemné pocity mohly překrýt základní pozitivní dojem. Zároveň varujeme před přílišnou disciplinací dětí/studentů, která by znemožnila jistou spontánnost navozování vztahů.

Reference

Barth, Fredik (ed.). 1998. *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Cultural Difference.* Long Grove, Il.: Waveland.

Bateson, Gregory. 1972. „Style, Grace, and Information in Primitive Art.“ *Steps to an Ecology of Mind,* 128–52. New York: Ballantine.

Cole, Luella – Hall, Irma. 1970. *Psychology of Adolescence*. Holt, Rinehart and Winston.

Hood, Mantle. 1960. „The Challenge of Bi- Musicality.“ *Ethnomusicology* 4, p. 55–9.

Jurková, Zuzana – Horáková, Kateřina. 2001. *Etnická hudba ve škole*. *Metodický materiál pro seznamování s mimoevropskou hudbou na základních a středních školách.* Multikulturní centrum Praha.

Jurková, Zuzana, a kol. 2013. *Pražské hudební světy.* Praha: Karolinum.

Jurková, Zuzana. 2018. *Romští muzikanti v 21. století: Rozhovory s Olgou Fečovou, Josefem Fečem, Pavlem Dirdou a Janem Duždou/Romani Musicians in the 21st Century: Interviews with Olga Fečová, Josef Fečo, Pavel Dirda and Jan Dužda.* Praha: FHS UK.

Jurková, Zuzana. 2021. „Let´s Play Together!“. *Proceedings from the Music and Minorities Study Group*. Vienna. In print.

Turino, Thomas. 2008. *Music as Social Life. The Politics of Participation.* Chicago and London: The University of Chicago Press.

Solís, Ted, (ed.). 2004. *Performing Ethnomusicology. Teaching and Representation in World Music Ensembles.* Berkley and Los Angeles: University of California Press.

Přílohy

1. Kalendář akcí

termín	název	lektor	místo konání	popis
24.03.2018	Collegium Ethnomusicum	Mário Bihári	Hybernská	VŠ
07.04.2018	Collegium Ethnomusicum	Aida Mujačić	Hybernská	VŠ
12.05.2018	Collegium Ethnomusicum	Ioannis Kapnistis	FHS UK - Jinonice	VŠ
26.05.2018	Mezinárodní romská letní škola	Ludmila Fečová	FHS UK - Jinonice	VŠ
24.10.2018	Collegium Ethnomusicum	Jenda Dužda	FHS UK - Jinonice	VŠ
27.10.2018	Collegium Ethnomusicum	Papis Nyass	Skautský institut	VŠ
12.11.2018	Worskhop Můžeme hrát spolu	Aida Mujačić	G. Na vítězné pláni Praha	SŠ
19.11.2018	Worskhop Můžeme hrát spolu	Aida Mujačić	G. Na Zatlance Praha	SŠ
26.11.2018	Worskhop Můžeme hrát spolu	Aida Mujačić	G. J.Keplera Praha	SŠ
10.12.2018	Worskhop Můžeme hrát spolu	Ludmila Fečová	SOŠP Evropská Praha	SŠ
15.12.2018	Collegium Ethnomusicum	Bolor Nandam	PedF UK	VŠ
15.01.2019	Worskhop Můžeme hrát spolu	Ioannis Kapnistis	SOŠP Evropská Praha	SŠ
16.03.2019	Collegium Ethnomusicum	Sonam Tsering	Hybernská	VŠ
28.03.2019	Worskhop Můžeme hrát spolu	Jenda Dužda	ZŠ Janského Praha	ZŠ
30.03.2019	Collegium Ethnomusicum	Husam Abed	FHS UK - Jinonice	VŠ
02.04.2019	Worskhop Můžeme hrát spolu	Papis Nyass	ZŠ Heřmánek Praha	ZŠ
12.04.2019	Worskhop Můžeme hrát spolu	Papis Nyass	ZŠ Dubí 2 Dubí	ZŠ
30.04.2019	Worskhop Můžeme hrát spolu	Aida Mujačić	ZŠ Most	ZŠ
04.05.2019	Collegium Ethnomusicum	Boro Prelić	FHS UK - Jinonice	VŠ
09.05.2019	Worskhop Můžeme hrát spolu	Aida Mujačić	ZŠ Rokycany	ZŠ
21.09.2019	Workshop pro veřejnost	I. Kapnistis, B. Prelić	Nusle	Zažít m. jinak
21.09.2019	Workshop pro veřejnost	Jenda Dužda	Nusle	Zažít m. jinak
21.09.2019	Workshop pro veřejnost	Aida Mujačić	Nusle	Zažít m. jinak
17.10.2019	Worskhop Můžeme hrát spolu	Jenda Dužda	ZŠ Cimburkova Praha	ZŠ
08.11.2019	Antropologie všemi smysly	Aida Mujačić, Ludmila Fečová	FHS UK - Jinonice	VŠ
29.01.2020	Worskhop Můžeme hrát spolu	Ludmila Fečová	G. Na Zatlance Praha	SŠ
11.02.2020	Worskhop Můžeme hrát spolu	Aida Mujačić	Waldorfská ZŠ v Jinonicích	ZŠ
05.03.2020	Worskhop Můžeme hrát spolu	Sonam Tsering	SOŠP Evropská Praha	SŠ
06.05.2020	Online koncert	Aida Mujačić		Donio
21.09.2020	Online koncert	I. Kapnistis, B. Prelić		Donio
02.06.2021	Mezinárodní romská letní škola	Ludmila Fečová	FHS UK - Jinonice	VŠ

2. Představení projektu

MŮŽEME HRÁT SPOLU
Průběh workshopů
• Díky společnému muzicírování studentů s hudebníky se jedná o ne zcela běžný formát vysoko-, resp. středoškolského semináře.
• Tím hlavním tu není jen získat informace, ale především něco zažít – prostřednictvím **společného muzicírování se s lektorem vzájemně trochu poznat.**
• Během workshopu hudebník studentům přiblíží svůj životní příběh, který posléze zarámuje písničkami, které se s ním studenti učí zpívat a hrát.
• Někdy studenty více zajímá, co hudebník prožil, jindy se chtějí naučit písniček více. Každý workshop je tedy vždy trochu jiný.

MŮŽEME HRÁT SPOLU
Nabídka workshopů pro SŠ a ZŠ
• Nabízíme upořádání 1,5h dlouhého workshopu na vaší škole. Lektora si vybíráte vy podle toho, který vás v našem katalogu nejvíce osloví. V případě volné kapacity je možné uspořádat na škole workshopů více.
• Díky finanční podpoře Technologické agentury ČR náklady na lektora i jeho doprovod (pedagog a dva naši studenti – asistenti) neseme my jako řešitelé projektu.
• Studenti, kteří již našimi workshopy prošli (ať ti z VŠ, SŠ, nebo ZŠ), byli společným muzicírování vcelku jednomyslně nadšeni. Myslíme si proto, že není důvod, aby reakce vašich studentů byla jiná.

MŮŽEME HRÁT SPOLU

MŮŽEME HRÁT SPOLU

Nabídka vás oslovila?

- Vyberte si lektora z našeho „video-katalogu“ na www.etnomuzikologie.eu/výzkum/hrajeme-spolu. Tento katalog postupně rozšiřujeme o další hudebníky.
- Kontaktuje koordinátorku projektu Mgr. Alenu Libánskou, Ph.D. (e-mailem alena.libanska@seznam.cz či telefonicky 775 065 445).
- Společně pak domluvíme termín, vyhovující škole i lektorovi, i další podrobnosti samotné realizace.

3. Dotazník pro SŠ, ZŠ studenty

MŮŽEME HRÁT SPOLU

Dotazník

Workshop se Sonamem Tseringem, 5. 3. 2020 SOŠ Evropská, Praha

- Povídáte si někdy ve škole o lidech z různých kultur? Jak často?
a) Vůbec si nepovídáme.
b) Alespoň jednou za tři měsíce.
c) Alespoň jednou za měsíc.
d) Každý týden.
e) Každý den.

- Kolik znáš přibližně osobně cizinců?
a) Nikoho.
b) Jednoho.
c) Od 2 do 3.
d) Více než tři.

- Jaké jsou Vaše vzájemné vztahy?
a) Jsme kamarádi.
b) Potkáváme se, ale moc se neznáme.
c) Nejsme moc kamarádi.

- Jaké bylo Tvoje očekávání před workshopem (*co sis představoval/a, že se bude dít?*)

_____

_____

- Jakou jsi měl/a předchozí zkušenost (*co jsi zažil/a, slyšel/a, viděl/a, četl/a v souvislosti Tibetem?*)

_____

_____

- Jak na Tebe na začátku workshopu působil lektor Sonam Tsering?
(můžeš zaškrtnout více odpovědí)
a) Sympatický.
b) Otevřený.
c) Chtěl/a jsem ho poznat.
d) Neznámý.
e) Nezajímavý.
f) Divný.
g) Jinak? Prosím napiš: .....

Dotazník k organizaci workshopu v rámci projektu FHS UK a PaedF UK "Můžeme hrát spolu", hudebně participační workshopy studentů s hudebníky z jiných kultur.

MŮŽEME HRÁT SPOLU

- Co Tě na workshopu nejvíce bavilo? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)
a) Zpěv, písničky.
b) Životní příběh Sonama Tseringa.
c) Společné povídání.
d) Něco jiného? Prosím napiš: .....

- Co bylo podle Tebe na workshopu zbytečné? Co tě nebavilo?

_____

- Co Ti na workshopu chybělo? Co dalšího by ses rád/a k tématu ještě dozvěděl/a?

_____

- Dozvěděl/a ses díky tomuto workshopu něco nového o cizincích?
a) Ano, většinu věcí jsem předtím nevěděl/a.
b) Ano, ale něco jsem věděl/a už dříve.
c) Ne.

- Chtěl/a bys, abyste se ve škole dozvídali více o soužití s jinými kulturami?
a) Ano.
b) Ne.
c) Nevím.

- Jak na Tebe působí lektor nyní? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)
a) Sympatický.
b) Zajímavý.
c) Milý.
d) Neznámý.
e) Nezajímavý.
f) Divný.
g) Jinak? Prosím napiš: .....

MŮŽEME HRÁT SPOLU

Děkujeme za Tvé odpovědi.
Tým projektu *Můžeme hrát spolu*

Dotazník k organizaci workshopu v rámci projektu FHS UK a PaedF UK "Můžeme hrát spolu", hudebně participační workshopy studentů s hudebníky z jiných kultur.